

LA LLUITA CONTRA EL BANDOLERISME "LA UNIÓ" CONTRA ELS BANDOLERS A OLOT

Mn. Joan Pagès i Pons

ANTECEDENTS

El fenomen del bandolerisme és antiquíssim i quasi sempre fou fruit del malestar econòmic i social de la corresponent època, motivat per la misèria que es veia obligat a suportar el poble menut. L'escenari d'aquest fenomen no tingué límits, per tal com tingué incidència a Itàlia, Alemanya, França, l'Àsia Menor, Egipte i en altres llocs, principalment a Espanya, especialment a Catalunya, on arribà al paroxisme des de la segona meitat del segle XVI fins més enllà del primer quart de la centúria del XVII. Volem remarcar que ens limitarem a centrar la nostra atenció envers el desenvolupament del bandolerisme i la seva repressió en el referit segle XVII a Catalunya, concretament en tot allò que estigui relacionat amb Olot i la seva comarca.

Hi hagué moments de l'al·ludida centúria que el Principat semblava que estava en guerra, com si els bandolers constituïssin un veritable exèrcit d'ocupació; i allò que agreujava més la situació, era el fet de la protecció de la qual gaudien per part de molta gent. Els virreis es veien impotents per acabar d'una vegada amb aquell flagell. En diversos casos, els procediments d'aquells delinqüents d'ofici, consistien a segrestar persones benestants tot exigint un fort rescat per a l'alliberament de la víctima, sota l'amenaça de degollar-la en cas de no pagar-lo ⁽¹⁾.

Hi havia les bandositats seculares de Nyerros i Cadells —i diem seculares perquè ja existien des del segle XIII— que estaven relacionades amb el bandolerisme; però a voltes amb les malvestats perpetrades per semblants facinerosos, costava de distingir si es tractava de simples bandolers o bé de gent relacionada amb alguna de les bandositats: En Serrallonga († 1634), Perot Roca i Guinalda —1591-1614— i en Tallaferro († 1616) figuraven a la facció dels Nyerros. En canvi Julià de Navel, Conseller en Cap de Barcelona, i fra Bernat de Salvà, bisbe d'Urgell, simpatitzaven amb Gabriel Torrent de la Goula (a) Trucafort, del bàndol dels Cadells.

A més, cal remarcar que els familiars del Sant Ofici i els Cavallers de Sant Joan eren amics d'en Serrallonga i en Roca Guinarda. El focus principal dels Cadells fou a Vic, on el bisbe d'aquella diòcesi, Francesc Robuster i Sala —1598-1607— en fou gran protector, circumstància que comportà que fos motejat el "*Cadell Gros*" ⁽²⁾.

Devèrs el 1603, tota mena de malfactors senyorejaven pel Principat, robant, matant, saquejant i segrestant a mansalva. La situació arribà tan "in extremis", que pel gener del susdit any es cridà a sometent general. La gent d'ordre estava espaordida.

Les autoritats, especialment els virreis, maldaren per empescar-se tota mena de mitjans per tal de liquidar aquell flagell, però llur impotència era aclaparant, puix que mentre la gent de pau havia de viure contínuament enmig de l'esglai i el terror, en canvi, també n'hi havia d'altra que donava suport a aquells malfactors, àdhuc pobles quasi enters, que feien el sord a les crides del Virrei i fins foragitaven l'exèrcit que els perseguia. I per paradoxa, aquells dos bàndols que lluitaven contra si, quan es tractava de lluitar contra llur enemic comú, o sigui el virrei, aleshores anaven aliats.

Nosaltres, en aquest modest treball, entre els diversos mitjans de repressió emprats contra el bandolerisme, considerarem els de "LA UNIÓ" i la prohibició dels pedrenyals.

"LA UNIÓ" CONTRA EL BANDOLERISME

La necessitat de defensar-se de la pirateria, bandolerisme i lladres de pas, havia esperonat els Reis Catòlics a la creació de la "*Santa Hermandad*" per tal de perseguir tota mena de malfactors que pertorbessin la tranquil·litat pública. Devers la segona meitat del segle XVI, concretament el 1565, les autoritats de Barcelona, per tal d'obviar el problema del bandolerisme que anava "in crescendo", crearen una milícia ciutadana amb la mateixa finalitat de la que hem citat anteriorment instituïda pels Reis Catòlics, però amb diferent denominació, puix que prengué el nom d'UNIÓ. Iniciada a Barcelona el 1564, les competents autoritats la signaren el 1571 i 1592. Sembla que en aquesta mateixa època existia una organització semblant en d'altres poblacions, especialment a Olot, si bé no fou ordenada la creació d'aquella milícia per part del virrei en termes tan terminants, ni tampoc a tot el Principat, com LA UNIÓ establerta el 1602. En efecte, aquell any, el Reial Consell i els delegats del Virrei obtingueren l'adhesió de la nova UNIÓ, que havia d'ésser instituïda a tot Catalunya, de les ciutats de Vic, Manresa i Igualada; i per paradoxa, a Barcelona que era el cap del Principat, costà molt d'establir-s'hi. Ignorem la causa d'aquest retard, però el fet és que el Consell de la Ciutat prengué l'acord de fundació el 25 de novembre del 1605, i fins al 3 de febrer de l'any següent no es convertí en realitat. El 1605, la creació de "LA UNIÓ" s'estengué a molts pobles i viles del Principat.

Val a dir que ja de bell antuvi aquella institució comptà amb una forta oposició per part de la Generalitat, la qual al·legava que anava contra les Constitucions, no sols pel fet de crear tota una jerarquia de comandaments prescindint de les Corts, sinó també per la facultat que gaudia de poder empresonar tot malfactor en qualsevol lloc, sense prèvia ordre del jutge. Per altra banda, amb tot aquell reguitzell d'oficials anomenats centeners, cinquanterens i deseners, el Braç Militar restava gairebé arraconat. Així, doncs, es comprèn fàcilment l'hostilitat del referit Braç Militar i de la Generalitat, envers aquella organització⁽³⁾.

En realitat, en aquelles circumstàncies fou pitjor el remei que la malaltia.

"LA UNIÓ" A OLOT

Tenim referències que a partir del 1565, com Barcelona, Olot també tingué la seva milícia popular per tal de refrenar l'acció dels bandolers que també infesta-

ven la nostra muntanya. En efecte, segons dades documentades, el 20 de novembre del 1591 fou occit a bastonades, en un bosc de la parròquia de Riudaura, per uns malfactors, en Pere Vaquer, mosso del mas Roquer de la citada parròquia; i a l'any següent, el 29 de gener del 1592, uns facinerosos sortiren al pas del pubill del mas Artigues, també a Riudaura, i l'assassinaren a trets de pedrenyal ⁽⁴⁾. I qui sap els que succeïren, de casos com aquests, i no n'hi ha referències documentades, particularment a la comarca d'Olot.

Sembla que devers la segona meitat de l'any 1606, força tard, per cert, tingué lloc la creació d'aquella milícia popular, anomenada UNIÓ, a Olot, institució que, sens dubte, no era pas desconeguda pels habitants d'Olot, especialment en allò més substancial. En efecte, en un document datat a Girona el 28 de desembre del 1606, el bisbe de Girona, Arévalo de Zuaro —1598-1611— donà facultat a Llorenç Tamarit, rector d'Olot —1580-1608— ⁽⁵⁾, i al domer de l'església de Sant Esteve de la referida vila per fulminar l'excomunió a tots aquells elements de "LA UNIÓ" que no obeïssin i no fossin fidels i lleials a totes les coses referents a la susdita UNIÓ.

Vegeu ací el referit instrument, el qual transcrivim al peu de la lletra en català, tal com figura a l'original. Diu així:

NOS DON FRANCISCO AREVALO DE ÇUAÇO per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apóstolica, bisbe de Girona y del Consell de Sa Magestat. —Als amats nostres Llorens Tamarit, Sacristà, y Segimon Cols, Domer de la Iglesia Parroquial de Sant Esteve de la vila de Olot del present bisbat nostre de Gerona, salut en lo Senyor—. Com per los honorables Cònsols y Concell de dita vila, a quatre del present mes corrent de desembre ab acte rebut en poder de Joan Ferrer, per autoritat Apóstolica y Real Notari públic de dita vila de Olot y escrivà dels negocis de dits Cònsols y Concell per extirpar de dita vila y terme de aquella los malfactors, bandolers, saltejadors, lladres, asesinarors, incendiariis y perturbadors de la quietut y pau pública ab autoritat y decret de sa exa ajan feta una UNIÓ y germandat per cert temps duradora ab reputació de doscents homens dividits per centenars, sinquantenés y desenés que tinguen bones armess y estiguen mol apunt pera qualsevol repentina ocasió, y entre otras coses ajan ordenat que per la bona administració y govern de dita UNIÓ, los Cònsols de dita vila feta la denominació y elecció de Capità, centenés, sinquantenés y desenés y de la demás gent deputada pera la UNIÓ, rebin lo jurament de tots ells y los manen oyi sentència de excomunió deque obeyran y serviran ab llealtat y fidelitat en totas y qualsevols coses tocants a la dita UNIÓ y que acudiran ab espases y armes de foch en tota y qualsevol ocasió que seran cridats y avisats per so de campana, de trompeta o altrament, y que obvervaran y guardaran les ordinations y capítols a ell tocants y fets en esta UNIÓ com més llargament en lo precalendat instrument de dita UNIÓ se conté. —Per ço a suplicació de dits Cònsols y Concell a Nós feta perquè dita UNIÓ tinga son degut efecte, comet a vosaltres y a cada hu de vosaltres a soles que en nom y ab autoritat nostra, pugan proferir y promulgar dita sentència de excomunió en los dits Capità, centenés, sinquantenés, desenés y altres de dita UNIÓ, conforme ab dit y precalendat instrument del qual Nós es estada feta ocular ostensió està més llargament narrat y especificat; y açó, tantes y

quantas vegades serà necessari cometent vós per dit efecte totas nostras vices y veus ab plenitut de potestat—. La qual comissió sia duradora tant quant durarà dita UNIÓ y entretant nostre beneplacit y mera voluntat.

En fe de la quals coses havem manat fer les presents, dades en Gerona a 28 de desembre de l'any de la Nativitat del Senyor MDCVI ⁽⁶⁾.

La creació d'aquella milícia es feia per un temps determinat, més o menys llarg, segons les circumstàncies del moment; i després, d'acord amb les necessitats, es tornaven a instituir noves UNIONS. Així s'ha constatat que a Olot, a més de les UNIONS establertes en el segle XVI i la de l'any 1606, en foren creades el 6 de gener del 1608, 19 de maig del 1611, 8 de setembre del 1614, 10 de juliol del 1616, el 9 d'abril del 1617 i el 5 de novembre del 1620 ⁽⁷⁾.

En aquella època el cens demogràfic del Principat —no arribava al mig milió ni de bon tros— era molt migrat i Olot ja figurava entre les principals poblacions; per tant, és molt lògic que tractant-se d'una institució establerta a nivell de tot el Principat, Olot també tingués la seva milícia ciutadana.

Val a dir, emperò, que en alguns llocs LA UNIÓ estigué formada per elements de baixa condició social, els quals s'extralimitaren cometent alguns excessos que foren causa d'enfrontament amb el Braç Militar. A Lleida, quan el rector de la Universitat, Doctor Mateu Martí, anà a reclamar uns estudiants que havien estat detinguts per la referida UNIÓ, fou occit. A Girona desarmaren la família del veguer, tot i anant en companyia d'aquest, i fou empresonada. És veritat que en moltes ocasions els de LA UNIÓ provocaren cert enrenou per haver desarmat i empresonat cavallers per portar pedrenyals, però en aquest cas la llei estava a favor dels de LA UNIÓ. En canvi, a voltes, atacaven persones que portaven armes que no eren prohibides o bé individus que per raó del càrrec estaven autoritzats a portar-les, amb el consegüent rebombori de protestes i indignació contra aquella milícia popular que es passava de la ratlla. Així fou assassinat el veguer de Montblanch, per portar espasa, arma que a ell no li era prohibida. Ja no cal dir la polsaguera que aixecà aquell assassinat. Comissions de la Diputació s'adreçaren al Virrei i protestaren enèrgicament per aquell fet vandàlic. Tambè havia estat immens el clamor i indignació quan, abans, per l'octubre del 1608, havia estat occit el referit rector de la Universitat de Lleida. En aquella avinentesa tampoc no faltà la protesta al Virrei per part del Vice-rector de la Universitat de Lleida, Maties Sabata, delegat per la Diputació, en demanda de justícia als culpables.

Malgrat tot, mentre en alguns llocs del Principat succeïen els referits abusos d'autoritat, no creiem pas que a Olot hi tinguessin lloc, ja que la major part dels components d'aquella milícia popular eren gent d'ordre i pacífica. Per altra banda, tampoc no hi havia quasi ningú que pogués donar peu a enfrontaments, ja que els cavallers als quals els estava prohibit portar els pedrenyals eren pocs i gent honrada que, de fet, no necessitava semblant prohibició; i sens dubte que, com a persones serioses i d'ordre, fàcilment obeïren. Així, doncs, la tasca dels de LA UNIÓ, estava purament limitada a la persecució dels malfactors ⁽⁸⁾.

PROHIBICIÓ DE L'ÚS DELS PEDRENYALS

Heus ací un altre dels mitjans de repressió del qual es valgueren les autoritats per a la repressió d'aquella mena de terrorisme, com ara diríem, provocat pels bandolers. Cal remarcar que aquesta prohibició ja venia de lluny. En efecte, si no ho recordem malament, ja Felip II en les Corts celebrades a Monçó, l'any 1585, havia prohibit l'ús dels pedrenyals a Catalunya d'una manera terminant, de tal manera que àdhuc estaven subjectes a aquella prohibició els oficials reials, els de la Inquisició, Capitania general i altres, sota severes penes. En canvi ara, ja en el regnat posterior, el de Felip III —1598-1621—, una altra prohibició promulgada pel citat monarca, la qual venia a ésser una confirmació de la de Felip II, el 1585, portaria força enrenou. El rei, el 1599, havia assistit a les Corts celebrades a Barcelona, on foren aprovades diverses constitucions, però més tard, quan ja el Rei feia dies que era a Madrid, va remetre aquelles constitucions aprovades per les Corts, si bé amb alguns capítols modificats. Després d'algunes negociacions, els Diputats del General feren avinent al Virrei, que en aquella avinentesa era el Duc de Fèria —1598-1602—, que estaven disposats a acceptar les disposicions modificades a Madrid, llevat de cinc, entre les quals hi figurava la prohibició de l'ús dels pedrenyals àdhuc per part dels cavallers. El Duc de Fèria enfellonit, interpretant semblant protesta com un acte de desobediència dels Diputats, els féu empresonar. Aquests esdeveniments costaren el càrrec al Duc de Fèria, i fou rellevat per l'Arquebisbe de Tarragona, Joan Terés i Borrull. Aquest, manipulà, de moment, molt bé la qüestió: posà en llibertat els Diputats empresonats i promulgà les constitucions a excepció de les que havien impugnat els Diputats; però transcorreguts uns mesos afrontà el problema amb energia i tenacitat.

En efecte, el 22 d'abril del 1603, Terés, vetllant per la tranquil·litat pública, ordenà la publicació d'un pregó, per mitjà del qual prohibia en el Principat tota mena de pedrenyals, tant llargs com curts, com a arma inútil per a la guerra, falsa, maligna i productòria. Els Diputats tornaren a protestar, però el Virrei respongué que els pedrenyals eren la causa de moltes morts i danys que cada dia es feien; i continuava afirmant que aquesta prohibició no anava contra les Constitucions⁽⁹⁾.

Evidentment que aquella llei era un contrafur, tal com deien els diputats; i, referent a aquest punt, ja abans el Duc de Fèria es lamentava que la lligamenta dels furs impedia actuar amb energia per a la repressió del bandolerisme. Per altra banda, només obeïa la gent honrada, o sigui, aquells que no necessitaven la prohibició, mentre que els malvats i perversos en prescindien. Així, per més que els de LA UNIÓ maldessin per tal que la llei fos observada, de fet resultava quasi inoperant, ja que era molt difícil de controlar els emboscats i ocults a la muntanya, els quals, en un moment donat perpetraven a mansalva qualsevol assassinat o altra malvestat.

És evident que hauria estat més encertat de no incloure-hi els cavallers, en aquella prohibició, car s'haurien evitat molts conflictes i fins potser alguns abusos comesos pels de LA UNIÓ, però el poder central, el que intentava, era afeblir el de la Generalitat.

La ineficàcia de la llei prohibitòria, particularment a la muntanya, a causa del difícil control, la demostren les innombrables malifetes comeses a les masies dis-

perses i solitàries. A la comarca d'Olot podem citar dos fets que palesen una vegada més la inoperància d'aquells mitjans de repressió —ens referim a LA UNIO i la prohibició de les citades armes—. Efectivament, pel gener del 1608 fou assassinat Joan Pere Masoliver, hereu i propietari del mas Masoliver de la parròquia de La Pinya, “*de dos cops de pedrenyal*”, en un indret de la susdita parròquia.

I en aquell mateix any de 1608, precisament el 26 d'octubre, que en aquell any s'esqueia en dissabte, fou occit Mossèn Bartomeu Maiola, rector de Sant Martí de Tornariça, a la Vall de Bianya. El referit Mn. Maiola havia vingut al món a la parròquia de Sant Privat, i el 1582 havia fundat el benifet de Sant Joan i Sant Bartomeu a l'església de La Pinya.

Sembla que l'assassinat tingué lloc a la nit en el seu propi domicili de la parròquia de Sant Martí, actualment anomenada del Clot. La notícia, que transcrivim al peu de la lletra, diu així: “*Morí lo venerable Bartomeu Maiola, rector predit, fundador de dit benefici, lo qual morí de mort violenta del que Déu ens guardi de traidors, vuy dissabte, dia 25 d'octubre de 1608*”⁽¹⁰⁾. És possible que hi haguessin altres casos per aquestes nostres contrades, però la destrucció de la major part dels arxius parroquials de les localitats dels voltants d'Olot durant la contesa civil ens priva de moltes notícies⁽¹¹⁾.

ÉS RATIFICADA LA PROHIBICIÓ DELS PEDRENYALS I ASSASSINAT EL PROCURADOR DEL VESCOMTAT DE BAS —ANY 1615—

El 9 d'agost del 1612, fou publicada una pragmàtica per la qual es ratificava, confirmava, i es posava de manifest la vigència de la prohibició dels pedrenyals. Després de la petita pausa que hom observa el 1611 en la manifestació del bandolerisme, a causa d'indults concedits als que anessin a lluitar a Flandes, a mitjans del 1612 i en anys posteriors s'experimentà una recrudescència d'aquell, a causa del retorn de molts indultats. Tot i això, el Consell de la ciutat de Barcelona sol·licità del rei que fos llevada la prohibició dels pedrenyals, però la petició no reeixí. Al cap de poc que el referit Consell hagués adreçat al monarca la súplica referent a l'autorització dels pedrenyals, s'esdevingué un fet luctuós i criminal que el comprometé seriosament i, per altra banda, semblà demostrar que el Rei estava en la raó de mantenir la prohibició dels pedrenyals als cavallers. Volem puntualitzar que en la petició dirigida al Rei, el Consell solament sol·licitava que els pedrenyals fossin autoritzats a favor dels cavallers. Feta aquesta precisió, anem a descriure aquell tràgic esdeveniment, que tant comprometé el Consell com afavorí el Rei, amb tot luxe de detalls, extrets del procés que manà instruir el bisbe de Girona, que en aquella avinentesa era Onofre Reart —1612-1616—, com a Jutge Delegat Apostòlic per a tot el Principat. Es tracta de l'assassinat dut a terme per Bernat de Camporells, cavaller de l'hàbit de Sant Joan, contra Gaspar Prat, Governador d'Hostalrich i Procurador dels vescomtats de Cabrera i de Bas. Aquest succés el creiem interessant per raó de les circumstàncies en què es produí, i per tractar-se d'un personatge vinculat a les terres de Bas, a la comarca d'Olot. Vegeu ací la narració del crim d'acord amb el contingut del document, que transcrivim al peu de la lletra, d'on hem anat a pouar la notícia; diu així:

“*Al primero del mes de abril del presente año de 1615, estando Gaspar de Prat,*

caballero de Vique Gobernador de Hostalrich i Vizcondado de Cabrera y de Bas, en la Plaza de Santa Ana de la ciudad de Barcelona entre las 6 y las 7 de la tarde, hablando con D. Luís de Descatllar y Juan Andrés Casacuberta, vino D. Bernardo de Camporrells, caballero del habito de San Juan, con otro arrebozado, sin cuellos, y llegando dicho D. Bernardo por detrás y sacó un pistolete corto de devaxo de la capa y con el tiró por las espaldas y a traición, al dicho D. Gaspar de Prat del qual tiro quedó herido, y atravesado por la espalda, de la qual herido murió, y luego cayendole la capa corriendo al dicho D. Bernardo se fué con su compañero huyendo por la calle de Santa Ana, por la de Bertrallans, por la esquina de las Descalzas, por la calle de Pedritxol y por la del Pino hazta el Portal de la Boqueria; y como por el dicho Portal llegase a caso el Beguer Oficial Ordinario de Barcelona y se encontrase con ellos que venian corriendo, arremetieron con el haziendole válida resistencia, con la qual se escapó el uno y el dicho Camporrells fué preso por el dicho Beguer y hallado sin capa ni cuello con la espada desnuda y con un pistolete o pedreñal en la petrina de palmo y medio con el gatillo calado sobre la caçoleta o fogón que estaba abierto, desarmado de rueda y de cañón con la piedra toda suzia de humo y negra y la caçoleta o fogón ahumado y húmedo, que parecia averse tirado del poco antes, porqué aviendolo olido, sentia humo y polvora rezien tirada, y le hallaron una piedra de pedreñal en la faltriguera; y estando muy turbado y espantado dixo estas palabras: Dios se lo perdone, que ya no queria yo pasar por acá sinó por el Pino. Y como por el espanto y desmayo que tuvo le diesen en casa del señor Ferrus, Doctor del Real Consejo de Cataluña, un poco de mermelada y un trago de vino blanco aguado, al mismo tiempo le echó y vomitó, tanta era su alteración, y luego fué llevado a la cárcel donde estuvo en nombre del Rey hazta la mañana a las dos del dicho mes de abril, que llagaron a la dicha cárcel los Doctores Pedro Pineda y Felipe Viñas, asesor y abogado fiscal respective del dicho Obispo de Gerona, los quales le recomendaron al carcelero para que le tuviese por órden y en nombre del Breve Apostolico" (12).

Tot i que aquest crim semblava compromete els Consellers i donar la raó al Rei, no era així, car venia a demostrar una vegada més la ineficàcia de la prohibició dels pedrenyals, i a confirmar les paraules del Consell de la Ciutat adreçades al monarca, quan poc abans li havien dirigit aquella sol·licitud en demanda de l'autorització d'aquestes armes als cavallers, en la qual li deien que només observava la prohibició la gent honrada. En realitat, la llei era inútil, inoperant i ineficaç, com també desencertada, a part d'ésser un confratur.

Pel que fa al bandolerisme, tot escorcollant en l'Arxiu de Protocols d'Olot, el fons de la notaria del Mallol, hem topat amb diverses denúncies, pertanyents a aquesta època, en les quals hem comprovat que gent agosarada i de mala vida havien desvalisat diverses masies ubicades en l'antic Vescomtat de Bas, particularment aquelles situades en ple boscatge i solitàries, de les parròquies de Joanetes, Sant Privat i Riudaura. Efectivament, a la nit de Tots Sants del 1616, una banda de facinerosos es presentà al mas Gurt de Joanetes i s'emportà tot el que trobaren, particularment roba, un centenar de lliures en metàl·lic i altres efectes (13).

A despit de l'enèrgica repressió del Duc d'Albuquerque, no s'aconseguí pas la desaparició dels bandolers, ja que en plena gestió seva, concretament el 1618,

pertorbaven pregonament el Principat, i gent de pau, sigui per por o pel que fos, els brindava ajuda; i arribà un moment que el virrei ja no sabia pas de quin pa fer sopes, tot i havent executat dotzenes de bandolers, entre ells en Trucafort.

En temps del successor d'Albuquerque, anomenat Fernando Afán de Ribera —1619-1622—, si volem creure en Carreras Candi en la seva *Geografia General de Catalunya*, foren revocades diverses disposicions, entre les quals hi figurava la que prohibia l'ús dels pedrenyals, cosa que segons el citat autor ocorregué el 1621.

A totes passades, continuaren les turbulències socials provocades pel fenomen del bandolerisme fins la captura i mort dels germans Margarit i en Serrallonga, ocorregudes el 1627 i 1634, respectivament, últims bandolers famosos. A partir d'aquest moment el bandolerisme va decreïxer notablement; i en esclatar la guerra dels segadors aquell problema ja passà a segon pla, principalment a causa del conflicte bèl·lic amb el poder central i després a causa de l'ostensible disminució del bandolerisme.

PROCEDÈNCIA DELS BANDOLERS I LLADRES DE PAS

Valgui aquest paràgraf per fer la cloenda d'aquest treball, que acabariem amb certa recança si no poguéssim incloure-hi allò que tot seguit posarem en relleu.

Efectivament, tot llegint la *Història Crítica Civil i eclesiàstica de Catalunya*, d'Antoni Bofarull, hem vist que cita tot un reguitzell, potser setanta o vuitanta, de noms de bandolers i lladres de pas, dels quals, la major part, fa constar la procedència; i és curiós observar que la majoria eran criüns de la diòcesi d'Osona, com és ara Monistrol de Calders, Taradell, uns quants d'Avinyó, Vilalleons, Vic, Sant Joan de les Abadesses; i Oristà, parròquia on havia nascut el famós Roca Guinarda. Recordem que el mateix Serrallonga, que tant de renom tingué, també fou oriünd de la referida diòcesi. De la comarca olotina, també hi figura un tal Miquel Buigues de Santa Pau, el qual, segons sembla, actuà sempre com a lladre de pas.

Com a conclusió, hem de dir que tant LA UNIÓ com la prohibició dels pedrenyals foren dues mesures totalment inoperants, puix que, pel que fa LA UNIÓ, la seva actuació es veié complicada per la prohibició de les referides armes, que afegí conflictes als que de fet ja existien, sense que pogués dur a terme la liquidació del problema dels bandolers. I referent a la prohibició dels pedrenyals, fou tan ineficax com desencertada, ja que, com hem dit, no es obeí la gent honrada, que no necessitava aquesta prohibició, mentre que els cavallers de pocs escrúpols en prescindiren completament, igual que els que s'emboscaren a la muntanya lliurant-se al bandidatge els quals escapaven del control de LA UNIÓ.

NOTES I FONTS DOCUMENTALS I BIBLIOGRÀFIQUES

- (1).- Rovira i Virgili. *Història de Catalunya*, vol VIII, pàg. 652. *Gran Enciclopèdia Basca*. 1977.
- (2).- F. Carreras Candi. *Geografia General de Catalunya*, pàg. 1033. El Bisbe Robuster el 1598, succeí Joan Vila a la Seu d'Osona; i segons A. Pladevall, havia vingut al món a Igualada, d'on el seu pare, anomenat Antoni Sala era apotecari. Anteposà el cognom matern Robuster, al patern, car

la seva mare fou la pubilla del mas Robuster de Reus. Anteriorment havia regit la diòcesi d'Elna, uns nou anys fins que fou traslladat a Vic on la seva gestió episcopal es prolongà per espai d'altres nou anys. El 1608 fou rellevat per Onofre Reard, el qual, després, passa a Girona, devers l'any 1613.

- (3).- F. Carreras Candi. Obra citada, pàg. 134.
- (4).- Arxiu Parroquial de Riudaura. *Llibre d'òbits n.º 1*.
- (5).- Llorenç Tamarit havia pres possessió de la parròquia de Sant Esteve d'Olot, en substitució de Rafael Ferrusola, el 4 de setembre del 1580, i hi romangué com a rector fins al 30 de gener del 1608. El succeí Pere Codina, per l'octubre del referit any 1608. Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot. *Llibre d'òbits de 1678-1708*, última pàgina.
- (6).- Arxiu Diocesà de Girona. *Secció U. Reg. 218, s/f*.
- (7).- Dades facilitades gentilment per la Sta. Carme Sala i Giralt.
- (8).- Antoni de Bofarull. *Història Crítica (civil i eclesiàstica) de Catalunya*, vol. VII, pàg. 298-300. Entre els cavallers que trobem a Olot en el primer decenni del segle XVII, hi figuren Cosme Collferrer, Esteve Collferrer, Baldiri Collferrer, Jeroni Montagut i algun altre.
- (9).- Joan de Reglà. *Els Virreis de Catalunya*, pàg. 122. *Biografies Catalanes*, vol. IX, Any 1961.
- (10).- Arxiu Parroquial de La Pinya. *Llibre d'òbits n.º 1 s/f*, pel que fa referència a l'assassinat d'en Masoliver; i *Llibre de censos* del citat arxiu respecte de la mort violenta de Mn. Maiola.
- (11).- Les parròquies dels voltants d'Olot, de les quals foren destruïts els arxius, són les següents: Sant Esteve de Bas, Sant Privat, Joanetes, Puigpardines, Sant Joan les Fonts, el Mallol, Santa Margarida de Bianya, Sant Pere Aspuig i Begudà.
- Parròquies de les quals no es perdé l'arxiu, o bé no fou destruït totalment, i els llibres de defuncions comencen més tard dels tres primers lustres del segle XVII. Són aquestes: Olot, comença el 1616; Sant Cristòfor les Fonts —comença el llibre de defuncions l'any 1621—; Les Preses, arxiu també mutilat, falta el primer llibre, extraviat durant la guerra dels segadors. L'actual primer llibre d'òbits comença el 1669. Capsec, comença el 1668; Sant Martí del Clot de Bianya, el 1851; Castellfollit de la Roca, el 1669.
- En canvi es conserva l'arxiu complet a Santa Pau —òbits comença el 1589—; Batet, el 1590; Sant Salvador de Bianya, el 1584; Riudaura, el 1591; La Pinya el 1592, i La Cot, el 1597.
- (12).- Arxiu Diocesà de Girona, *Secció U*, n.º 305.
- (13).- Tot escorcollant l'Arxiu de Protocols d'Olot, en la seva secció de la notaria del Malloll, vaig topar, en un manual de la primeria del segle XVII, amb 8 o 9 denúncies d'assalts a masies; però com que l'objectiu que em proposava era un altre, no en vaig prendre nota. Llavors vaig decidir d'anotar si en trobava més, donada la importància que per a mi tenia, però val a dir que la reacció fou tardana, car una volta vaig haver pres nota de l'assalt a la mas Gurt de Joanetes, ja no en vaig trobar més.